

Bror Karlsson, Ekerö

berättar för Sture Hjalmarsson 1981-11-18

Jag är född på Finnekumla Gård i nov. 1896, (*anm. han var född 24/6 1896*) där min far var gårdssmed. Min far smidde inte bara åt Finnekumla Gård utan även åt Rådde och Hofsnäs samt Övrap och Fästered. När det var mycket att göra hjälpte Berglund i Fästeresund också till.

Vi var fyra barn i familjen men en syster dog när hon var 28 år, i Tbc. Min mor dog också i Tbc, ja det var många som dog i denna sjukdom innan Sjögunnarsbo kom till. Jag tror det byggdes 1911-12 och kom dom bara dit i tid så kunde de bli botade.

Vi bodde i en liten stuga om ett rum och kök och ibland kunde det vara 10 personer som bodde där, förutom vi själva fick vi ta in folk som byggde lagård 1907 och senare byggdes mejeri, då vet jag att det var 4 st. arbetare som bodde hos oss.

Det var greve Claes Sparre som var ägare och han var väl en bra husbonde bara man var billig. Han söp väl ihjäl sig till slut och kunde inte äta ett mål mat innan han fått sig ett par rediga supar och det var inget dåligt brännvin på den tiden. Han var ju ägare till Rådde och Hofsnäs också och i Hofsnäs hade han en tunna brännvin och en tunna konjak liggande. Vi fick åka dit och tappa upp brännvin på buteljer ibland. Han köpte starkvarorna direkt från ett bränneri i tunnevis.

Förre ägaren hette Olivecreutz på Finnby, men så lånade han ut pengar till bönderna runt omkring och när de sedan inte kunde betala tillbaka lånen så tog han gårdarna och på så sätt kom Finnekumla gård till.

Det var många torpare på den tiden, om man räknar med Rådde också, så var det 18 st. torpare som gjorde dagsverken. Så var det 4 kördrängar, 1 kusk, 1 trädgårdsmästare med medhjälpare, 1 smed med medhjälpare, 2 st i snickareverkstan, 2 i ladugården och 1 grisskötare.

Det fanns 50 kor som statarhustrurna skulle mjölka, dom hade betalt per ko och det var inte många ören dom hade. Dom gjorde smör och en gång i veckan kärnade de.

När jag gick sista klassen i skolan fick jag dra separatorn, det var en Alfa Laval. Från kl. halv 8 på morronen till 10 minuter i 9, då fick jag springa till skolan och

ibland kom det då en gubbe och avlöste mej, om det inte var färdigt.

Dom dagarna jag inte var i skolan fick jag dra om middag också, fast då var det inte så mycket mjölk. På kvällarna fick jag dra från kl. 7 till nära 9. Eftersom jag inte var fullvuxen fick jag stå på en pall och dra. Men det var väldigt vad man tränade upp sig att dra, 35 varav i minuten skulle det vara, men jag tränade upp mej så jag kunde dra med bara ena handen ibland, men det var ändå mycket för en 12-åring.

Småskola var det i Sjørred när jag gick i skolan, men sedan flyttades den till Lindevik och då var det långt för barnen som skulle gå från Sundet. I Lindevik var skolan en gammal lågstuga och där fick vi såga ved om vi skulle ha något att elda med i skolsalen och ibland fick vi såga till lärarinnan med, på rasterna. Det var en gubbe som skulle såga åt lärarinnan men ibland kom han inte och då fick vi alltid något gott av henne.

Arbeta fick man börja med tidigt, luka rovor fick man börja med när man var ”nävastor”. Jag började som springpojke uppe vid villan, bära in vatten och ved och springa ärenden av alla slag. Detta gjorde jag redan innan jag slutat skolan. Så fick jag följa med greven ut när han skulle se till sina skogar och ta vara på hästen, och sedan fick man alltid åka till Hofsnäs och äta.

Man lärde sig att köra häst på den tiden och det var 24 hästar på stallet där hemma. Däribland var det 4 vagnshästar och 2 travare. Travarna hade han köpt på en auktion och dom sprang förfärligt fort. Det hade inte varit värt att sätta en sådan framför en fjädervagn, då hade den flöget all världens väg. Vi hade en kärra efter travarna. Greveparet hade två barn, varav en son som är född 1910 som har byggt ute vid Lindevik.

Det fanns en ångmaskin på gården och den drog ett tröskverk med en trådlina bort till ladugården och så kunde den dra kvarn och spånhyvel och dom hyvla golvträ och allt möjligt för det byggdes mycket hus. På julafton fick alla gå upp till villan och då vankades kaffe och gökar. Greveparet hade mycket gäster, det var folk där jämt.

När jag var 17 år flyttade jag till Forsa kvarn. Jag bodde i Länghem men kvarnen låg i Dannike för gränsen gick i ån som låg mellan kvarnen och bostaden. Sedan var jag i Tvärred i många år och i Ving var jag några vintrar. Den kvarnen var byggd 1923, rätt nybyggd då och den gick med elektricitet. Sedan var jag ett tag i Dannike och arbetade på fabrik, jag pressade rockar, men

det tyckte jag inte om och magen krånglade också, så jag slutade med det. Jag ville ha ett rörligt arbete, det trivdes jag bäst med. Jag har arbetat åt Andersson i Ängabo också, med byggen, men det var på senare tid.

Vi hade två knektar i Finnekumla, dom hette Eld och Söder.

Backstugesittare hade vi väl en del, dom hade det inte fett, dom fick väl föda sig på bygden. Det dom fick av socknen var detsamma som inget. Vi hade en gumma som dom kallade Gåsa-Kristina och det var alltid att springa in till henne med lite mjölk eller en kaka bröd när mor hade bakat. Det var så vanligt att grannarna fick hjälpa backstugesittarna med mat och dom fick väl hugga lite ved åt dom också så dom inte frös ihjäl.

Men vi hade nytta av Gåsa-Kristina också. Jag minns att när mor var sjuk så var hon inne och hjälpte till.

Söka doktor var inte vanligt på den tiden och folk hade ju inget att åka på. Var det någon som brutit armar och ben så fick man söka Eriksson på Sundet, så kom han med lite spjåler och spjålkade den brutna lemnen.

Gårdfarihandlare från Finnekumla minns jag inte att vi hade några men det kom väl sådana hit, det var Lätt som bodde i Brunn och Magnis som var från Gällstad.

Men i Dannike var var och varannan gubbe ute med påsen. Men min morfar var gårdfarihandlande, han reste på Dalsland och Karlstad. Han låg i Karlstad när den stora branden härjade där. Då fick han brått ut med hästen och iväg så han inte blev innebränd.

Vi hade en skräddare som gick omkring och sydde, han var från Rude i Tvärred, men det värsta var att prova för honom för han hade en så ond ”anne”, det bet sig riktigt in i rummen där han hade varit.

En träskomakare hade vi också och den var från Tröka och så var det ju Mellgren i Säm. Men sen tog ju Skoglund hem träskor till sin affär på Stommen och där fick man prova träskor. Han hade en sorts träskor som var rätt grovhuggna men dom var goda för foten. Vi kallade dom träskorna som Skoglund hade gjort för ”Mosåsara” .

Luffare hade vi också som kom och gick rätt så regelbundet. En hette Johansson och han hade för vana att plocka upp allting från vägkanterna och kasta omkring sig, han var nog lite underlig och han gick regelbundet mellan Gällstad och Borås.

Tattarna härjade ibland friskt ut i bygderna. Jag minns att när jag var uppe i Grönahög på vägbygge mellan Köttkulla och Vrångestorp, så kom där några Falköpingstattare och dom var inte blyga av sig. Det var före jul och var det inte några karlar hemma så kunde dom gå in hos fruntimren och in i skafferierna och ta skinkorna. Men kom det in några karlar så var dom snart väck.

Men vi hade väl hyggliga tattare också. Tattare-Manda som bodde i Brunn, hon botade engelska sjukan eller ”skivert” som dom kallade det. Hon använde snus och hon la in några rediga nypor. Hon hade en syster också som bodde utåt Tranemo, men hon stod inte så högt i kurs hos allmänheten.

När jag var på Tappla så var jag framme hos Bonander och han hade en pojk som hade så krokiga ben. Då kom Manda dit och Bonander bad Manda köpa något som skulle räta ut bena på pojken. Hon skrev ut något som han köpte på apoteket och det hjälpte för benen rätnade på pojken.

Flåttare-Fredrik hette en tattare, han åkte mest omkring och söp och så flådde han hästar för det fick ingen annan göra.

Torparna fick inte ha någon bössa, men det fanns väl dom som hade någon i smyg. Men dom fick gå skaldrev åt herrarna. Dom drev nere ifrån Lindevik och upp till dit, där det var öppet och där stod herrarna och sköt. Kors va harar vi hade framför oss när vi gick där och tjoa.

När järnvägen byggdes hade vi 4 man som bodde hemma, jag tror att det var 1903. Dom var i allmänhet rätt hyggliga, men jag minns att det var ett lag som var bråkmakare, men dom fick väl inget medhåll. En del söp väl rätt bra men dom som bodde hemma hos oss var läsare. En rallare gifte sig på Sävatorpet.

På den tiden gick folk till Intorp och köpte brännvin i 20-liters-kuttingar och sedan delade de det när de kom hem. Dom hällde upp brännvinet i buteljer och buteljen satte de ned i ett stort bleckkärl och på så sätt kunde de ta tillvara det som kanske råkade komma utanför.

En pojke från Härbjörnarv var med och köpte brännvin i Intorp, dom hade en dragkärra som dom drog på mellan Navstocka och Intorp. Pojken satt längst bak i båten, men när de kom iland i Finnekumla var både pojken och dragkärran borta och dom hittade honom aldrig, troligen hade han fastnat i dragkärran och flöt därför aldrig upp.

Jag gick och läste för Thomaeus, det var en snäll präst, och vi var 72 st. Vi metade mycket i sjön, vi rodde utåt Månstad, där nappade det bäst.

Min morbror Klas och så Fernström tänkte åka till Amerika, men dom hade inga klara papper så det blev inget av, annars skulle dom åkt, bägge två.

Åren 1927 till 1930 var jag i Tappla och arrenderade kvarnen, men där var dåligt med vatten och Nyström var vresig så jag flyttade, men Ture i Möllebo var där efter mej, i tre år.

Bror Karlsson
24/6 1896 – 4/12 1983